

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 29 czerwca 2023 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Konkurencja – Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki – Artykuł 101 TFUE – Porozumienia wertykalne – Ceny minimalne odsprzedaży ustalone przez dostawcę dla jego dystrybutorów – Pojęcie „ograniczenia konkurencji ze względu na cel” – Pojęcie „porozumienia” – Dowód zgodności oświadczeń woli między dostawcą a jego dystrybutorami – Praktyka obejmująca prawie całe terytorium państwa członkowskiego – Wpływ na handel między państwami członkowskimi – Rozporządzenie (WE) nr 2790/1999 i rozporządzenie (UE) nr 330/2010 – Najpoważniejsze ograniczenie

W sprawie C-211/22

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Tribunal da Relação de Lisboa (sąd apelacyjny w Lizbonie, Portugalia) postanowieniem z dnia 24 lutego 2022 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 marca 2022 r., w postępowaniu:

Super Bock Bebidas SA

AN,

BQ

przeciwko

Autoridade da Concorrência,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: K. Jürimäe (sprawozdawczyni), prezes izby, M. Safjan, N. Piçarra, N. Jääskinen i M. Gavalec, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

* Język postępowania: portugalski.

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu Super Bock Bebidas SA, AN i BQ – J. Caimoto Duarte, R. da Silva, F. Espregueira Mendes, R. Mesquita Guimarães, A. Navarro de Noronha, R. Sarabando Pereira, A. Veloso Pedrosa oraz J. Whyte, advogados,
- w imieniu l’Autoridade da Concorrência – S. Assis Ferreira i A. Cruz Nogueira, advogadas,
- w imieniu rządu portugalskiego – C. Alves i P. Barros da Costa, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu greckiego – K. Boskovits, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu hiszpańskiego – L. Aguilera Ruiz, w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu austriackiego – A. Posch oraz G. Eberhard, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – S. Baches Opi, P. Berghe i P. Caro de Sousa, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznik generalnej, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 101 ust. 1 TFUE oraz art. 4 lit. a) rozporządzenia Komisji (UE) nr 330/2010 z dnia 20 kwietnia 2010 r. w sprawie stosowania art. 101 ust. 3 [TFUE] do kategorii porozumień wertykalnych i praktyk uzgodnionych (Dz.U. 2010, L 102, s. 1), a także wytycznych w sprawie ograniczeń wertykalnych (Dz.U. 2010, C 130, s. 1).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Super Bock Bebidas SA (zwaną dalej „Super Bock” lub „spółką Super Bock”), AN i BQ a Autoridade da Concorrência (organem ochrony konkurencji, Portugalia) w przedmiocie zgodności z prawem decyzji tego organu stwierdzającej, że spółka Super Bock, AN oraz BQ naruszyli reguły konkurencji, i nakładającej na nich grzywny z tego tytułu.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Rozporządzenie Komisji (WE) nr 2790/1999 z dnia 22 grudnia 1999 r. w sprawie stosowania art. 81 ust. 3 [WE] do kategorii porozumień wertykalnych i praktyk uzgodnionych (Dz.U. 1999, L 336, s. 21) zostało zastąpione przez rozporządzenie nr 330/2010 ze skutkiem od dnia 1 czerwca 2010 r. Zgodnie ze swym art. 10 akapit drugi rozporządzenie nr 330/2010 utraciło moc z dniem 31 maja 2022 r.

4 Motywy 5 i 10 rozporządzenia nr 330/2010, którym odpowiadały w istocie motywy 5 i 10 rozporządzenia nr 2790/1999, miały następujące brzmienie:

„(5) Przywilej wyłączenia grupowego ustanowiony niniejszym rozporządzeniem powinien być ograniczony do porozumień wertykalnych, w odniesieniu do których można założyć z wystarczającą pewnością, że spełniają warunki art. 101 ust. 3 [TFUE].

[...]

(10) Niniejsze rozporządzenie nie powinno wyłączać porozumień wertykalnych zawierających ograniczenia, które najprawdopodobniej będą ograniczać konkurencję i szkodzić konsumentom lub które nie są niezbędne do osiągnięcia wyżej wymienionych skutków wzmacniających efektywność. Wyłączone z przywileju wyłączenia grupowego ustalonego niniejszym rozporządzeniem powinny być w szczególności porozumienia wertykalne zawierające niektóre rodzaje poważnych ograniczeń konkurencji, takich jak minimalne i stałe ceny odsprzedaży, jak również niektóre rodzaje ochrony terytorialnej, niezależnie od udziałów w rynku przedsiębiorstw biorących udział w porozumieniu”.

5 Artykuł 1 ust. 1 lit. a) i b) rozporządzenia nr 330/2010 zawierał następujące definicje:

„Do celów niniejszego rozporządzenia stosuje się następujące definicje:

a) »porozumienie wertykalne« oznacza porozumienie lub praktykę uzgodnioną zawierane między dwoma lub więcej przedsiębiorstwami działającymi – w ramach takiego porozumienia lub praktyki uzgodnionej – na różnych szczeblach obrotu w zakresie produkcji lub sprzedaży, które dotyczą warunków zakupu, sprzedaży lub odsprzedaży niektórych towarów lub usług przez ich strony;

b) »ograniczenie wertykalne« oznacza ograniczenie konkurencji zawarte w porozumieniu wertykalnym wchodzącym w zakres stosowania art. 101 ust. 1 [TFUE].

6 Identyczne w istocie definicje znajdowały się w art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 2790/1999.

7 Artykuł 2 rozporządzenia nr 2790/1999 i art. 2 rozporządzenia nr 330/2010 ustanawiały zasadę dotyczącą wyłączeń. W myśl art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 330/2010, który odpowiadał w istocie art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 2790/1999:

„Zgodnie z art. 101 ust. 3 [TFUE] oraz z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia niniejszym uznaje się, że art. 101 ust. 1 [TFUE] nie ma zastosowania do porozumień wertykalnych.

Niniejsze wyłączenie stosuje się w zakresie, w jakim takie porozumienia zawierają ograniczenia wertykalne”.

- 8 Artykuł 4 rozporządzenia nr 2790/1999 i art. 4 rozporządzenia nr 330/2010 dotyczyły „najpoważniejszych ograniczeń”, które nie mogły zostać objęte wyłączeniami grupowymi. Artykuł 4 rozporządzenia nr 330/2010, odpowiadający w istocie art. 4 rozporządzenia nr 2790/1999, stanowił:

„Wyłączenie przewidziane w art. 2 nie ma zastosowania do porozumień wertykalnych, które bezpośrednio lub pośrednio, oddzielnie lub w połączeniu z innymi czynnikami pod kontrolą stron, mają na celu:

- a) ograniczenie prawa nabywcy do ustalania ceny sprzedaży, bez uszczerbku dla możliwości narzucenia przez dostawcę maksymalnej ceny sprzedaży lub zalecania ceny sprzedaży, pod warunkiem że nie skutkują one sztywną lub minimalną ceną sprzedaży w wyniku presji lub zachęt którejkolwiek ze stron;

[...]”.

Prawo portugalskie

- 9 Artykuł 9 ust. 1 lit. a) lei n.º 19/2012 – Aprova o novo regime jurídico da concorrência, revogando as leis n.ºs 18/2003, de 11 de junho, e 39/2006, de 25 de agosto, e procede à segunda alteração à lei n.º 2/99, de 13 de janeiro (ustawy nr 19/2012 zatwierdzającej nowy system prawny konkurencji, uchylającej ustawy nr 18/2003 z dnia 11 czerwca 2003 r. i ustawę nr 39/2006 z dnia 25 sierpnia 2006 r. oraz zmieniającej po raz drugi ustawę nr 2/99 z dnia 13 stycznia 1999 r.) z dnia 8 maja 2012 r. (*Diário da República*, Série I, n.º 89/2012, z dnia 8 maja 2012 r., zwanej dalej „NSPK”), stanowi:

„Zakazane są porozumienia między przedsiębiorstwami, praktyki uzgodnione między przedsiębiorstwami i decyzje związków przedsiębiorstw, których celem lub skutkiem jest całkowite lub częściowe zapobieżenie, zakłócenie lub ograniczenie konkurencji na rynku krajowym, a w szczególności te, które polegają na:

- a) ustalaniu w sposób bezpośredni lub pośredni cen zakupu lub sprzedaży albo innych warunków transakcji [...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 10 Super Bock jest spółką z siedzibą w Portugalii, produkującą i sprzedającą piwa, wody butelkowane, napoje orzeźwiające, mrożoną herbatę, wina, sangrię i cydry. Jej główna działalność opiera się na rynkach piwa i wody butelkowanej.
- 11 AN i BQ są, odpowiednio, członkiem zarządu spółki Super Bock i dyrektorem jej działu handlowego ds. sprzedaży w kanale dystrybucyjnym HoReCa, zwanym także kanałem „on-trade”.
- 12 Kanał ten, którego dotyczy zachowanie rozpatrywane w postępowaniu głównym, odpowiada zakupom napojów dokonywanym w hotelach, restauracjach i kawiarniach, czyli do konsumpcji poza domem. W celu dystrybucji napojów za pośrednictwem tego kanału w Portugalii spółka Super Bock zawarła umowy dystrybucji wyłącznej z niezależnymi dystrybutorami. Sprzedają oni napoje zakupione od spółki Super Bock na prawie całym terytorium Portugalii. Jedynie niektóre

obszary są zaopatrywane przez sprzedaż bezpośrednią dokonywaną przez spółkę Super Bock. Chodzi o Lizbonę, Porto, Maderę, Coimbrę (Portugalia) (do 2013 r.), a od 2014 r. także wyspy Pico i Faial (Portugalia).

- 13 Zgodnie z okolicznościami faktycznymi uznanymi przez sąd odsyłający za ustalone spółka Super Bock przynajmniej w okresie od dnia 15 maja 2006 r. do dnia 23 stycznia 2017 r. ustalała i narzucała wszystkim dystrybutorom w sposób regularny, powszechny i bez żadnych zmian warunki handlowe, jakie mieli oni spełniać przy odsprzedaży sprzedawanych im przez nią produktów. W szczególności spółka Super Bock ustalała ceny minimalne odsprzedaży, aby zapewnić utrzymanie stabilnego i spójnego poziomu cen minimalnych na całym rynku krajowym.
- 14 Konkretnie dyrekcja ds. sprzedaży spółki Super Bock zatwierdzała, zazwyczaj co miesiąc, listę cen minimalnych odsprzedaży, którą przekazywała dystrybutorom. Kierownicy sieci lub rynku w ramach spółki Super Bock przekazywali dystrybutorom ceny odsprzedaży bądź ustnie, bądź pisemnie (pocztą elektroniczną). Ceny te były co do zasady stosowane przez dystrybutorów. Z kolei ci ostatni w ramach systemu kontroli i nadzoru ustanowionego przez spółkę Super Bock byli zobowiązani do przekazania tej spółce danych dotyczących odsprzedaży, na przykład pod względem ilości i kwot. W przypadku nieprzestrzegania cen dystrybutorzy narażali się, zgodnie z warunkami handlowymi ustalonymi przez spółkę Super Bock, na „środki odwetowe”, takie jak zniesienie zachęt finansowych polegających na upustach handlowych na zakup produktów i zwrocie upustów stosowanych przez nich przy odsprzedaży, jak również zniesienie dostaw i uzupełnienia zapasów. Narażali się też na utratę gwarancji dodatnich marży dystrybucyjnych przyznanej im w ramach wspomnianych warunków handlowych.
- 15 Organ ochrony konkurencji uznał, że owa praktyka polegająca na ustalaniu, za pomocą środków bezpośrednich i pośrednich, cen i innych warunków mających zastosowanie do odsprzedaży produktów przez sieć niezależnych dystrybutorów w kanale dystrybucji HoReCa na prawie całym terytorium Portugalii stanowi naruszenie reguł konkurencji w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a) NSPK i art. 101 ust. 1 lit. a) TFUE. Nałożył zatem grzywny na spółkę Super Bock, AN i BQ.
- 16 Tribunal da Concorrência, Regulação e Supervisão (sąd ds. konkurencji, regulacji i nadzoru, Portugalia), do którego skarżący wnieśli sprawę, utrzymał w mocy decyzję organu ochrony konkurencji.
- 17 Od wyroku owego sądu Super Bock, AN i BQ wnieśli apelację do Tribunal da Relação de Lisboa (sądu apelacyjnego w Lizbonie, Portugalia), który jest sądem odsyłającym w niniejszej sprawie.
- 18 W świetle podniesionych przed nim argumentów i pytań prejudycjalnych zaproponowanych przez strony zawisłego przed nim sporu sąd odsyłający uważa za konieczne uzyskanie wyjaśnień w przedmiocie wykładni art. 101 TFUE. Sąd ten zastanawia się w istocie, po pierwsze, czy pojęcie ograniczenia konkurencji „ze względu na cel” może obejmować – a jeśli tak, to pod jakimi warunkami – porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży. Po drugie, jego pytania dotyczą pojęcia „porozumienia”, w przypadku gdy ceny minimalne odsprzedaży są narzucane przez dostawcę jego dystrybutorom. Po trzecie, zastanawia się on, czy pojęcie „wpływu na handel między państwami członkowskimi” może odnosić się do skutków umowy dystrybucji mającej zastosowanie wyłącznie do prawie całego terytorium jednego państwa członkowskiego.

19 W tych okolicznościach Tribunal da Relação de Lisboa (sąd apelacyjny w Lizbonie, Portugalia) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy wertykalne ustalanie cen minimalnych stanowi samo w sobie naruszenie ze względu na cel, które nie wymaga uprzedniej analizy wystarczającego stopnia szkodliwości porozumienia?
- 2) Czy w celu udowodnienia, że element »porozumienia« istnieje w naruszeniu polegającym na (milczącym) ustalaniu cen minimalnych wobec dystrybutorów, konieczne jest wykazanie w konkretnym przypadku, że dystrybutorzy stosowali w praktyce ustalone ceny, w szczególności za pomocą dowodu bezpośredniego?
- 3) Czy następujące okoliczności stanowią wystarczające przesłanki, aby uznać, że popełnione zostało naruszenie polegające na (milczącym) ustalaniu cen minimalnych wobec dystrybutorów: [po pierwsze] przesyłanie wykazów zawierających ceny minimalne i marże dystrybucyjne; [po drugie] żądanie przedstawienia przez dystrybutorów informacji na temat cen sprzedaży; [po trzecie] skargi dystrybutorów (w przypadku gdy uważają oni, że narzucone im ceny odsprzedaży nie są konkurencyjne, lub stwierdzają, że konkurujący z nimi dystrybutorzy nie przestrzegają tych cen); [po czwarte] istnienie mechanizmów monitorowania cen (średnich cen minimalnych); oraz [po piąte] istnienie środków odwetowych (przy czym nie wykazano ich stosowania in concreto)?
- 4) Czy w świetle art. 101 ust. 1 lit. a) TFUE, art. 4 lit. a) rozporządzenia nr 330/2010, wytycznych Komisji Europejskiej w sprawie ograniczeń wertykalnych oraz orzecznictwa Unii [Europejskiej] można domniemywać, że porozumienie między dostawcą i jego dystrybutorami ustalające (w sposób wertykalny) ceny minimalne i inne warunki handlowe mające zastosowanie do odsprzedaży wykazuje wystarczający stopień szkodliwości dla konkurencji, z zastrzeżeniem analizy ewentualnych pozytywnych skutków gospodarczych wynikających z tej praktyki w rozumieniu art. 101 ust. 3 TFUE?
- 5) Czy zgodne z art. 101 ust. 1 lit. a) TFUE i orzecznictwem Unii [...] jest orzeczenie sądu, w którym stwierdzono istnienie obiektywnego elementu »porozumienia« między dostawcą a dystrybutorami na podstawie wymienionych poniżej okoliczności:
  - a) ustalanie i narzucanie przez dostawcę dystrybutorom w sposób regularny, powszechny i bez zmian w okresie trwania praktyki warunków handlowych, których dystrybutorzy muszą przestrzegać przy odsprzedaży towarów, które nabywają od dostawcy, w szczególności cen stosowanych wobec ich klientów, głównie w odniesieniu do cen minimalnych lub średnich cen minimalnych;
  - b) informowanie o narzuconych cenach odsprzedaży ustnie lub pisemnie (pocztą elektroniczną);
  - c) brak możliwości samodzielnego ustalania cen odsprzedaży przez dystrybutorów;
  - d) zwyczajowa i powszechna praktyka, zgodnie z którą pracownicy dostawcy zwracają się (podczas rozmowy telefonicznej lub osobiście) do dystrybutorów o przestrzeganie wskazanych cen;
  - e) przestrzeganie w sposób powszechny przez dystrybutorów cen odsprzedaży ustalonych przez dostawcę (z wyjątkiem indywidualnych sprzeciwów) oraz sprawdzanie, czy zachowanie dystrybutorów na rynku jest ogólnie zgodne z warunkami ustalonymi przez dostawcę;
  - f) okoliczność, że dystrybutorzy często sami zwracają się do dostawcy o wskazanie cen odsprzedaży, aby nie naruszać ustalonych warunków;

- g) ustalenie, że dystrybutorzy często skarżą się na ceny dostawcy, zamiast po prostu stosować inne ceny;
  - h) ustalenie przez dostawcę (niskich) marż dystrybucyjnych i przyjęcie przez dystrybutorów założenia, że marże te odpowiadają poziomowi wynagrodzenia w ich działalności;
  - i) stwierdzenie, że poprzez narzucenie niskich marży dostawca narzuca minimalną cenę odsprzedaży – w razie ich nieprzestrzegania marże dystrybucyjne mogą być ujemne;
  - j) polityka rabatów przyznawanych dystrybutorom przez dostawcę, biorąc pod uwagę ceny odsprzedaży rzeczywiście stosowane przez dystrybutorów, przy czym wcześniej ustalona przez dostawcę cena minimalna jest poziomem uzupełnienia zapasów w »sell out«;
  - k) konieczność przestrzegania przez dystrybutorów – biorąc pod uwagę w wielu przypadkach ujemną marżę dystrybucyjną – poziomów cen odsprzedaży narzuconych przez dostawcę; praktyka stosowania niższych cen odsprzedaży ma miejsce jedynie w bardzo konkretnych sytuacjach, gdy dystrybutorzy zwracają się do dostawcy o nowy rabat w »sell out«;
  - l) ustalanie przez dostawcę i przestrzeganie przez dystrybutorów maksymalnych rabatów, które powinny być stosowane wobec odpowiednich klientów i które prowadzą do minimalnej ceny odsprzedaży – w razie ich nieprzestrzegania marża dystrybucyjna może być ujemna;
  - m) bezpośredni kontakt dostawcy z klientami dystrybutorów i ustalanie warunków odsprzedaży, które są im następnie narzucane;
  - n) interwencja dostawcy z inicjatywy dystrybutorów, polegająca na tym, że dostawca decyduje o zastosowaniu określonych rabatów handlowych lub reneocjuje warunki handlowe odsprzedaży;
  - o) skierowany do dostawcy przez dystrybutorów wniosek o wyrażenie zgody na przeprowadzenie określonej transakcji pod pewnymi warunkami w celu zabezpieczenia ich marży dystrybucyjnej?
- 6) Czy porozumienie w sprawie ustalenia minimalnych cen odsprzedaży, mające wskazane cechy i obejmujące prawie całe terytorium kraju, może wpływać na wymianę handlową między państwami członkowskimi?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

Uwagi wstępne

- 20 Spółka Super Bock i Komisja Europejska, nie podnosząc zarzutu niedopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym ani nie kwestionując formalnie dopuszczalności niektórych pytań, wyraziły wątpliwości, odpowiednio, co do zrozumiałości pytania piątego i konieczności pytania drugiego na potrzeby sporu przed sądem krajowym.
- 21 Należy przypomnieć, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, będący instrumentem współpracy między Trybunałem a sądami krajowymi, opiera się na dialogu pomiędzy sądami. O ile do sądu krajowego należy ocena, czy aby rozstrzygnąć zawisły przed nim spór, zachodzi potrzeba dokonania wykładni normy prawa Unii, zgodnie z przewidzianym w art. 267 TFUE mechanizmem proceduralnym, o tyle również do rzeczonoego sądu należy zadecydowanie, w jaki sposób jego pytania powinny zostać sformułowane. O ile sąd ten może wezwać strony toczącego się przed nim sporu do przedstawienia ich sugestii co do tego, jak

- pytania prejudycjalne mogą zostać ostatecznie sformułowane, o tyle to jednak na nim jedynym spoczywa obowiązek podjęcia ostatecznej decyzji w kwestii zarówno formy, jak i treści pytań (zob. podobnie wyrok z dnia 21 lipca 2011 r., Kelly, C-104/10, EU:C:2011:506, pkt 63–65).
- 22 Pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi zwrócił się sąd krajowy na gruncie stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny, a prawidłowość tych ustaleń nie podlega ocenie Trybunału, korzystają z domniemania, iż mają one znaczenie dla sprawy. Odmowa rozpatrzenia przez Trybunał wniosku sądu krajowego jest możliwa tylko wtedy, gdy jest oczywiste, że wykładnia prawa Unii, o którą wnioskowano, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem sporu przed sądem krajowym, gdy problem jest natury hipotetycznej bądź gdy Trybunał nie dysponuje elementami stanu faktycznego albo prawnego, które są konieczne do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania, które zostały mu przedstawione (wyrok z dnia 23 stycznia 2018 r., F. Hoffmann-La Roche i in., C-179/16, EU:C:2018:25, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).
  - 23 W tym ostatnim względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, odzwierciedlonym obecnie w art. 94 lit. a) i b) regulaminu postępowania przed Trybunałem, konieczność dokonania użytecznej dla sądu krajowego wykładni prawa Unii wymaga, by sąd ten określił faktyczne i prawne ramy, w jakich mieszczą się stawiane przez niego pytania, lub by przynajmniej wyjaśnił założenia faktyczne, na których owe pytania są oparte. Wymogi te odnoszą się w szczególności do dziedziny konkurencji, w której występują złożone stany faktyczne i prawne (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 stycznia 1993 r., Telemarsicabruzzo i in., od C-320/90 do C-322/90, EU:C:1993:26, pkt 6, 7; a także z dnia 19 stycznia 2023 r., Unilever Italia Mkt. Operations, C-680/20, EU:C:2023:33, pkt 18 i przytoczone tam orzecznictwo).
  - 24 Ponadto jest niezbędne – jak stanowi art. 94 lit. c) regulaminu postępowania przed Trybunałem – by wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zawierał omówienie powodów, dla których sąd odsyłający rozpatruje kwestię wykładni lub ważności określonych przepisów prawa Unii, jak również związku, jaki dostrzega on między tymi przepisami a uregulowaniami krajowymi, które znajdują zastosowanie w postępowaniu głównym.
  - 25 W niniejszym przypadku, w duchu współpracy nieodłącznie towarzyszącym dialogowi pomiędzy sądami i w celu umożliwienia Trybunałowi wydania najbardziej użytecznego orzeczenia, pożądanym byłoby, aby sąd odsyłający przedstawił w sposób bardziej zwięzły i jasny swoje własne rozumienie zawisłego przed nim sporu oraz kwestii prawnych leżących u podstaw wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, zamiast powtarzać w sposób nadmiernie długi liczne fragmenty akt sprawy, które zostały mu przedłożone. Podobnie, o ile sąd odsyłający niewątpliwie przedstawił powody, które skłoniły go do zwrócenia się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, o tyle w interesie sprawnej współpracy leżałoby, aby przeformułował on również pytania, które zostały mu zasugerowane przez strony w postępowaniu głównym, aby uniknąć niepotrzebnego pokrywania się tych pytań. Użyteczne byłoby również wyjaśnienie założeń prawnych i faktycznych, na których pytania te są oparte, tak aby umożliwić Trybunałowi udzielenie bardziej precyzyjnych i ukierunkowanych odpowiedzi.
  - 26 W tych okolicznościach, o ile rozpatrywane odesłanie prejudycjalne jest dopuszczalne w zakresie, w jakim spełnia ono warunki określone w art. 94 regulaminu postępowania, o tyle Trybunał jest w stanie dostarczyć sądowi odsyłającemu jedynie minimalnych i ogólnych wskazówek, aby pomóc mu przy stosowaniu art. 101 TFUE w okolicznościach sporu w postępowaniu głównym.

W przedmiocie pytań pierwszego i czwartego, dotyczących pojęcia „ograniczenia konkurencji ze względu na cel” w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE

- 27 Poprzez pytania pierwsze i czwarte, które powinny zostać zbadane łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stwierdzenie, iż porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży stanowi „ograniczenie konkurencji ze względu na cel”, może zostać dokonane bez uprzedniego zbadania, czy porozumienie to wykazuje wystarczający stopień szkodliwości dla konkurencji, lub czy można domniemywać, że takie porozumienie samo w sobie wykazuje taki stopień szkodliwości.
- 28 Na wstępie należy przypomnieć, że w ramach postępowania przewidzianego w art. 267 TFUE, które opiera się na wyraźnym rozdziale kompetencji pomiędzy sądami krajowymi a Trybunałem, rola Trybunału ogranicza się do wykładni przepisów prawa Unii, o które został zapytany, w niniejszym przypadku art. 101 ust. 1 TFUE. W ten sposób nie do Trybunału, lecz do sądu odsyłającego należy ostateczna ocena tego, czy z uwagi na ogół właściwych okoliczności charakteryzujących sytuację w postępowaniu głównym oraz z uwagi na kontekst gospodarczy i prawny, w jaki się ona wpisuje, sporne porozumienia mają na celu ograniczenie konkurencji (wyrok z dnia 18 listopada 2021 r., *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, pkt 51 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 29 Niemniej, orzekając w przedmiocie odesłania prejudycjalnego, Trybunał może w razie potrzeby dostarczyć wskazówek stanowiących pomoc dla sądu odsyłającego w dokonywanej przez niego interpretacji, aby mógł on rozstrzygnąć zawisły przed nim spór (wyrok z dnia 18 listopada 2021 r., *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 30 Przede wszystkim należy przypomnieć, że na podstawie art. 101 ust. 1 TFUE niezgodne z rynkiem wewnętrznym i zakazane są wszelkie porozumienia między przedsiębiorstwami, wszelkie decyzje związków przedsiębiorstw i wszelkie uzgodnione praktyki, które mogą wpływać na handel między państwami członkowskimi i których celem lub skutkiem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz rynku wewnętrznego.
- 31 Zakazem przewidzianym w tym postanowieniu objęte jest porozumienie, którego „celem lub skutkiem” jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji na rynku wewnętrznym. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału od czasu wydania wyroku z dnia 30 czerwca 1966 r., *LTM* (56/65, EU:C:1966:38) alternatywny charakter tej przesłanki wyrażony za pomocą spójnika „lub” prowadzi w pierwszej kolejności do konieczności zbadania samego celu porozumienia (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 listopada 2015 r., *Maxima Latvija*, C-345/14, EU:C:2015:784, pkt 16 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 18 listopada 2021 r., *Visma Enterprise*, C-306/20, EU:C:2021:935, pkt 54, 55 i przytoczone tam orzecznictwo). W ten sposób, jeżeli ustalono istnienie antykonkurencyjnego celu porozumienia, nie ma potrzeby poszukiwać jego skutków dla konkurencji (wyrok z dnia 20 stycznia 2016 r., *Toshiba Corporation/Komisja*, C-373/14 P, EU:C:2016:26, pkt 25 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 32 Pojęcie „ograniczenia konkurencji ze względu na cel” wymaga ścisłej wykładni. Pojęcie to można zatem stosować tylko do niektórych rodzajów współpracy między przedsiębiorstwami, wykazujących stopień szkodliwości dla konkurencji wystarczający, aby można było uznać, iż nie ma konieczności badania ich skutków (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 listopada 2015 r., *Maxima*

Latwija, C-345/14, EU:C:2015:784, pkt 18 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 18 listopada 2021 r., Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, pkt 60 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 33 Jednakże okoliczność, że porozumienie jest porozumieniem wertykalnym, nie wyklucza możliwości, iż stanowi ono ograniczenie konkurencji „ze względu na cel”. W rzeczywistości bowiem, chociaż porozumienia wertykalne są ze względu na swój charakter mniej szkodliwe dla konkurencji niż porozumienia horyzontalne, to jednak one również mogą w niektórych okolicznościach mieć szczególnie wysoki potencjał ograniczający (zob. podobnie wyroki: z dnia 14 marca 2013 r., Allianz Hungária Biztosító i in., C-32/11, EU:C:2013:160, pkt 43; a także z dnia 18 listopada 2021 r., Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, pkt 61).
- 34 Kryterium prawne mające istotne znaczenie dla ustalenia, czy dane porozumienie, horyzontalne bądź wertykalne, stanowi ograniczenie konkurencji „ze względu na cel”, związane jest ze stwierdzeniem, że takie porozumienie samo w sobie wykazuje, z punktu widzenia konkurencji, wystarczający stopień szkodliwości (zob. podobnie wyroki: z dnia 11 września 2014 r., CB/Komisja, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 18 listopada 2021 r., Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 35 Aby ocenić, czy kryterium to jest spełnione, należy skupić się na treści jego postanowień, na obiektywnych celach, do których osiągnięcia ono zmierza, a także na kontekście gospodarczym i prawnym, w jaki porozumienie to się wpisuje. W ramach oceny tego kontekstu należy również wziąć pod uwagę charakter dóbr lub usług, których porozumienie to dotyczy, jak również rzeczywiste warunki funkcjonowania oraz strukturę spornego rynku lub spornych rynków (wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Allianz Hungária Biztosító i in., C-32/11, EU:C:2013:160, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 36 Ponadto w sytuacji gdy strony porozumienia powołują się na związane z nim skutki korzystne dla konkurencji, elementy te należy uwzględnić jako elementy kontekstu tego porozumienia. Gdyby bowiem skutki takie były udowodnione, istotne, właściwe dla danego porozumienia i wystarczająco ważne, mogłyby one wzbudzić uzasadnione wątpliwości co do wystarczająco szkodliwego dla konkurencji charakteru tego porozumienia [zob. podobnie wyrok z dnia 30 stycznia 2020 r., Generics (UK) i in., C-307/18, EU:C:2020:52, pkt 103, 105, 107].
- 37 Z orzecznictwa tego wynika, że aby ocenić, czy porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży zawiera ograniczenie konkurencji „ze względu na cel” w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE, sąd odsyłający winien zbadać, czy porozumienie to wykazuje wystarczający stopień szkodliwości dla konkurencji w świetle kryteriów przypomnianych w pkt 35 i 36 niniejszego wyroku.
- 38 W ramach tej spoczywającej na sądzie odsyłającym oceny sąd ten powinien również uwzględnić jako element kontekstu prawnego podkreślaną przez siebie samą okoliczność, że porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży może należeć do kategorii „najpoważniejszych ograniczeń” w rozumieniu art. 4 lit. a) rozporządzenia nr 2790/1999 i rozporządzenia nr 330/2010.
- 39 Okoliczność ta nie zwalnia natomiast sądu odsyłającego z dokonania oceny, o której mowa w pkt 37 niniejszego wyroku.

- 40 Jedynym bowiem celem art. 4 lit. a) rozporządzenia nr 2790/1999 w związku z jego motywem 10, a także art. 4 lit. a) rozporządzenia nr 330/2010 w związku z jego motywem 10 jest wyłączenie niektórych ograniczeń wertykalnych z zakresu wyłączeń grupowych. Przywilej tego wyłączenia, ustanowionego w art. 2 każdego z tych rozporządzeń w związku z, odpowiednio, motywem 5 każdego z nich, przysługuje porozumieniom wertykalnym, w odniesieniu do których można założyć, że nie są szkodliwe dla konkurencji.
- 41 Natomiast wspomniane przepisy rozporządzenia nr 2790/1999 i rozporządzenia nr 330/2010 nie zawierają wskazówek co do uznania wspomnianych ograniczeń za ograniczenia „ze względu na cel” lub „ze względu na skutek”. Ponadto, jak wskazała Komisja w uwagach na piśmie przedstawionych Trybunałowi, pojęcia „najpoważniejszego ograniczenia” i ograniczenia „ze względu na cel” nie są zamienne pod względem koncepcyjnym i niekoniecznie są zbieżne. W każdym konkretnym przypadku należy zatem zbadać w świetle art. 101 ust. 1 TFUE ograniczenia wykluczone z tego wyłączenia.
- 42 Jak z tego wynika, sąd odsyłający nie może pominąć dokonania wskazanej w pkt 37 niniejszego wyroku oceny na tej podstawie, że porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży miałyby zawsze stanowić – lub można by domniemywać, że stanowi – takie ograniczenie ze względu na cel.
- 43 W świetle całości powyższych rozważań na pytania pierwsze i czwarte trzeba odpowiedzieć, iż art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że stwierdzenie, iż porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży zawiera ograniczenie konkurencji „ze względu na cel”, może być dokonane dopiero po ustaleniu, że porozumienie to wykazuje wystarczający stopień szkodliwości dla konkurencji, z uwzględnieniem treści jego postanowień, celów, do których osiągnięcia zmierza, a także wszystkich elementów charakteryzujących kontekst gospodarczy i prawny, w jaki porozumienie to się wpisuje.

W przedmiocie pytań trzeciego i piątego, dotyczących pojęcia „porozumienia” w rozumieniu art. 101 TFUE

- 44 Poprzez pytania trzecie i piąte, które powinny zostać zbadane łącznie w drugiej kolejności, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że „porozumienie” w rozumieniu tego postanowienia istnieje, w przypadku gdy dostawca narzuca swoim dystrybutorom ceny minimalne odsprzedaży produktów wprowadzanych przez siebie do obrotu.
- 45 Sąd odsyłający zmierza tym samym do uzyskania wyjaśnień w przedmiocie pojęcia „porozumienia” w rozumieniu tego postanowienia, aby móc ustalić, czy w okolicznościach sporu w postępowaniu głównym istnieje takie porozumienie między spółką Super Bock i jej dystrybutorami. Ponieważ zapytanie sądu odsyłającego opiera się na wymienionych w pytaniach trzecim i piątym licznych założeniach faktycznych, które są częściowo rozbieżne i w niektórych przypadkach są podważane przez spółkę Super Bock, należy przypomnieć, że do Trybunału nie należy orzekanie w przedmiocie okoliczności faktycznych sporu przed sądem krajowym, zgodnie ze wspomnianym w pkt 28 niniejszego wyroku podziałem zadań pomiędzy sądy krajowe i Trybunał.
- 46 W związku z powyższym można uznać, po zapoznaniu się z ustaleniami faktycznymi dokonanymi przez sąd krajowy, że pytania te wpisują się w kontekst, w którym spółka Super Bock regularnie przekazuje swoim dystrybutorom listy cen minimalnych odsprzedaży i marży dystrybucyjnych.

Z ustaleń tych wynika, że do wskazanych w ten sposób cen odsprzedaży dostosowują się w praktyce dystrybutorzy, którzy niekiedy domagają się takiego wskazania i nie wahają się uskarżać wobec spółki Super Bock na przekazane ceny, zamiast zastosować inne ceny. Wreszcie, zgodnie ze wspomnianymi ustaleniami, wskazaniu cen minimalnych odsprzedaży towarzyszą mechanizmy monitorowania cen, a nieprzestrzeganie tych cen może spowodować środki odwetowe i prowadzić do zastosowania ujemnych marży dystrybucyjnych.

- 47 Dokonawszy tego wstępnego wyjaśnienia, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału dla istnienia „porozumienia” w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE wystarczy, że dane przedsiębiorstwa wyrażą wspólną wolę postępowania na rynku w określony sposób (wyrok z dnia 18 listopada 2021 r., Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, pkt 94 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 48 Porozumienie nie może zatem opierać się na wyrazie czysto jednostronnej polityki strony umowy dystrybucji (zob. podobnie wyrok z dnia 6 stycznia 2004 r., BAI i Komisja/Bayer, C-2/01 P i C-3/01 P, EU:C:2004:2, pkt 101, 102).
- 49 Jednakże pozornie jednostronny akt lub zachowanie stanowi porozumienie w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE, jeżeli jest wyrazem zgodnej woli co najmniej dwóch stron, przy czym forma, w jakiej się przejawia ta zgodność, nie jest sama w sobie rozstrzygająca (zob. podobnie wyrok z dnia 13 lipca 2006 r., Komisja/Volkswagen, C-74/04 P, EU:C:2006:460, pkt 37).
- 50 Ta zgodna wola stron może wynikać zarówno z postanowień danej umowy dystrybucyjnej, w przypadku gdy zawiera ona wyraźne wezwanie do przestrzegania cen minimalnych odsprzedaży lub co najmniej zezwala dostawcy na narzucenie takich cen, jak i z zachowania stron, a w szczególności z ewentualnego istnienia wyraźnego lub dorozumianego przyzwolenia ze strony dystrybutorów na wezwanie do przestrzegania cen minimalnych odsprzedaży (zob. podobnie wyroki: z dnia 6 stycznia 2004 r., BAI i Komisja/Bayer, C-2/01 P i C-3/01 P, EU:C:2004:2, pkt 100, 102; a także z dnia 13 lipca 2006 r., Komisja/Volkswagen, C-74/04 P, EU:C:2006:460, pkt 39, 40, 46).
- 51 Do sądu odsyłającego należy dokonanie oceny okoliczności zawisłego przed nim sporu w świetle tego orzecznictwa.
- 52 W tym kontekście okoliczność, że dostawca regularnie przekazuje dystrybutorom wykazy wskazujące określone przez siebie ceny minimalne i marże dystrybucyjne, a także okoliczność, że żąda ich przestrzegania pod swoim nadzorem, pod rygorem zastosowania środków odwetowych i pod groźbą zastosowania ujemnych marż dystrybucyjnych w razie nieprzestrzegania tych środków, są czynnikami mogącymi prowadzić do wniosku, że dostawca ten stara się narzucić swoim dystrybutorom minimalne ceny odsprzedaży. O ile same te okoliczności wydają się odzwierciedlać pozornie jednostronne zachowanie wspomnianego dostawcy, o tyle byłoby inaczej w sytuacji, gdy dystrybutorzy przestrzegają tych cen. Z tego względu okoliczności, że ceny minimalne odsprzedaży są w praktyce stosowane przez dystrybutorów lub że o ich wskazanie zwracają się owi dystrybutorzy, którzy – choć uskarżają się wobec dostawcy na wskazane ceny – nie stosują jednak w praktyce innych cen z własnej inicjatywy, mogą odzwierciedlać przyzwolenie dystrybutorów na ustalenie przez dostawcę cen minimalnych odsprzedaży.
- 53 W świetle całości powyższych rozważań na pytania trzecie i piąte trzeba odpowiedzieć, iż art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że „porozumienie” w rozumieniu tego artykułu istnieje, w przypadku gdy dostawca narzuca swoim dystrybutorom minimalne ceny odsprzedaży

produktów wprowadzanych przez siebie do obrotu, w zakresie, w jakim narzucenie tych cen przez dostawcę i ich przestrzeganie przez dystrybutorów odzwierciedla wyraz zgodnej woli tych stron. Ta zgodna wola może wynikać zarówno z postanowień danej umowy dystrybucyjnej, w przypadku gdy zawiera ona wyraźne wezwanie do przestrzegania cen minimalnych odsprzedaży lub co najmniej zezwala dostawcy na narzucenie takich cen, jak i z zachowania stron, a w szczególności z ewentualnego istnienia wyraźnego lub dorozumianego przyzwolenia ze strony dystrybutorów na wezwanie do przestrzegania cen minimalnych odsprzedaży.

W przedmiocie pytania drugiego, dotyczącego dowodu na istnienie „porozumienia” w rozumieniu art. 101 TFUE

- 54 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 101 TFUE należy interpretować w ten sposób, że istnienie „porozumienia” w rozumieniu tego postanowienia między dostawcą a jego dystrybutorami może zostać stwierdzone wyłącznie za pomocą dowodów bezpośrednich.
- 55 Zgodnie z orzecznictwem Trybunału w braku uregulowań unijnych dotyczących zasad normujących ocenę dowodów i wymaganych standardów dowodowych w ramach postępowania krajowego w sprawie stosowania art. 101 TFUE ich ustanowienie należy do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady autonomii proceduralnej tych państw, jednak pod warunkiem, że uregulowania te nie będą mniej korzystne niż uregulowania normujące podobne sytuacje podlegające prawu krajowemu (zasada równoważności) oraz że praktycznie nie będą one uniemożliwiały lub czyniły nadmiernie uciążliwym wykonywanie praw przyznanych przez prawo Unii (zasada skuteczności) (zob. podobnie wyrok z dnia 21 stycznia 2016 r., *Eturas i in.*, C-74/14, EU:C:2016:42, pkt 30–32 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 56 Z orzecznictwa tego wynika również, że zasada skuteczności wymaga, by dowód naruszenia prawa konkurencji Unii mógł mieć postać nie tylko dowodów bezpośrednich, ale także poszlak, pod warunkiem że są one obiektywne i spójne. Istnienie uzgodnionej praktyki lub porozumienia należy bowiem w większości przypadków wywieść z szeregu zbieżnych okoliczności i poszlak, które – rozpatrywane łącznie – w braku innego spójnego wyjaśnienia mogą stanowić dowód naruszenia reguł konkurencji (wyrok z dnia 21 stycznia 2016 r., *Eturas i in.*, C-74/14, EU:C:2016:42, pkt 36, 37 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 57 Wynika z tego, że istnienie „porozumienia” w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE dotyczącego cen minimalnych odsprzedaży można wykazać nie tylko za pomocą dowodów bezpośrednich, lecz również na podstawie zbieżnych okoliczności i zgodnych poszlak, w przypadku gdy można z nich wywnioskować, że dostawca wzywał swoich dystrybutorów do przestrzegania takich cen, a ci ostatni w praktyce przestrzegali cen wskazanych przez dostawcę.
- 58 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie trzeba odpowiedzieć, iż art. 101 TFUE w związku z zasadą skuteczności należy interpretować w ten sposób, że istnienie „porozumienia”, w rozumieniu tego artykułu, między dostawcą a jego dystrybutorami można wykazać nie tylko za pomocą dowodów bezpośrednich, lecz również poprzez obiektywne i spójne poszlaki, z których można wywnioskować istnienie takiego porozumienia.

W przedmiocie pytania szóstego, dotyczącego pojęcia „wpływu na handel między państwami członkowskimi” w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE

- 59 Poprzez pytanie szóste sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży obejmuje prawie całe, ale nie całe terytorium państwa członkowskiego, stoi na przeszkodzie temu, by porozumienie to mogło wpływać na handel między państwami członkowskimi.
- 60 Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że aby przesłanka, zgodnie z którą porozumienie w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE jest w stanie wpłynąć na handel między państwami członkowskimi, została spełniona, porozumienie to musi umożliwiać – na podstawie całokształtu okoliczności faktycznych i prawnych – przewidzenie z wystarczającym stopniem prawdopodobieństwa, że może ono wywrzeć wpływ bezpośredni lub pośredni, rzeczywisty lub potencjalny, na przepływy handlowe między państwami członkowskimi, i to w taki sposób, iż budzi obawy, że może ono przeszkodzić w realizacji jednolitego rynku między państwami członkowskimi. Ponadto konieczne jest, by wpływ ten nie był nieznaczny (wyroki: z dnia 11 lipca 2013 r., Ziegler/Komisja, C-439/11 P, EU:C:2013:513, pkt 92 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 16 lipca 2015 r., ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, pkt 48 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 61 Wpływ na wymianę między państwami członkowskimi wynika zwykle z kombinacji wielu czynników, które wzięte z osobna niekoniecznie byłyby decydujące. Aby sprawdzić, czy kartel ma znaczący wpływ na handel między państwami członkowskimi, należy zbadać go w jego kontekście gospodarczym i prawnym (wyrok z dnia 11 lipca 2013 r., Ziegler/Komisja, C-439/11 P, EU:C:2013:513, pkt 93 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 62 W tym względzie okoliczność, iż porozumienie ma na celu jedynie wprowadzanie produktów do obrotu w jednym państwie członkowskim, nie wystarcza dla wykluczenia możliwości jego wpływu na handel między państwami członkowskimi. I tak Trybunał orzekł, że skutkiem kartelu rozciągającego się na całe terytorium państwa członkowskiego jest, z samej jego istoty, umacnianie podziałów rynków na poziomie krajowym, a tym samym utrudnianie wzajemnej penetracji gospodarczej, której ma służyć traktat FUE (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 listopada 1975 r., Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique i in./Komisja, 73/74, EU:C:1975:160, pkt 25, 26 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 16 lipca 2015 r., ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 63 Podobnie Trybunał orzekł, że kartel obejmujący tylko część terytorium państwa członkowskiego może w pewnych okolicznościach wpływać na handel między państwami członkowskimi (zob. podobnie wyrok z dnia 3 grudnia 1987 r., Aubert, 136/86, EU:C:1987:524, pkt 18).
- 64 Do sądu odsyłającego należy ustalenie, czy z uwagi na kontekst gospodarczy i prawny rozpatrywanego w postępowaniu głównym porozumienia może ono odczuwalnie wpływać na handel między państwami członkowskimi.
- 65 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie szóste trzeba odpowiedzieć, iż art. 101 ust. 1 TFUE należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży obejmuje prawie całe, ale nie całe terytorium państwa członkowskiego, nie stoi na przeszkodzie temu, by porozumienie to mogło wpływać na handel między państwami członkowskimi.

W przedmiocie kosztów

- 66 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

1) Artykuł 101 ust. 1 TFUE

należy interpretować w ten sposób, że:

stwierdzenie, iż porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży zawiera ograniczenie konkurencji „ze względu na cel”, może być dokonane dopiero po ustaleniu, że porozumienie to wykazuje wystarczający stopień szkodliwości dla konkurencji, z uwzględnieniem treści jego postanowień, celów, do których osiągnięcia zmierza, a także wszystkich elementów charakteryzujących kontekst gospodarczy i prawny, w jaki porozumienie to się wpisuje.

2) Artykuł 101 ust. 1 TFUE

należy interpretować w ten sposób, że:

„porozumienie” w rozumieniu tego artykułu istnieje, w przypadku gdy dostawca narzuca swoim dystrybutorom minimalne ceny odsprzedaży produktów wprowadzanych przez siebie do obrotu, w zakresie, w jakim narzucenie tych cen przez dostawcę i ich przestrzeganie przez dystrybutorów odzwierciedla wyraz zgodnej woli tych stron. Ta zgodna wola może wynikać zarówno z postanowień danej umowy dystrybucyjnej, w przypadku gdy zawiera ona wyraźne wezwanie do przestrzegania cen minimalnych odsprzedaży lub co najmniej zezwala dostawcy na narzucenie takich cen, jak i z zachowania stron, a w szczególności z ewentualnego istnienia wyraźnego lub dorozumianego przyzwolenia ze strony dystrybutorów na wezwanie do przestrzegania cen minimalnych odsprzedaży.

3) Artykuł 101 TFUE w związku z zasadą skuteczności

należy interpretować w ten sposób, że:

istnienie „porozumienia”, w rozumieniu tego artykułu, między dostawcą a jego dystrybutorami można wykazać nie tylko za pomocą dowodów bezpośrednich, lecz również poprzez obiektywne i spójne poszlaki, z których można wywnioskować istnienie takiego porozumienia.

4) Artykuł 101 ust. 1 TFUE

należy interpretować w ten sposób, że:

okoliczność, iż porozumienie wertykalne dotyczące ustalania cen minimalnych odsprzedaży obejmuje prawie całe, ale nie całe terytorium państwa członkowskiego, nie

stoi na przeszkodzie temu, by porozumienie to mogło wpływać na handel między państwami członkowskimi.

Podpisy